

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

Skellefteå kommuns yttrande över Betänkandet Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42)

Skellefteå kommun har erhållit rubricerade betänkande på remiss, och avger härmed följande yttrande:

Sammanfattning

Folkbildningsutredningen (SOU 2024:42) föreslår sex huvudsakliga åtgärder för att säkerställa att folkbildningen styrs effektivt genom att säkerställa en bättre styrning, uppföljning och kontroll samt ge folkbildningen de bästa förutsättningarna att verka framöver.

- 1) Ändrad målstruktur: nya mål, delmål, syfte och indikatorer
- 2) En utvecklad modell för styrning av statsbidraget
- 3) Ny modell för uppföljning och utvärdering
- 4) Stärkt kontroll och ökad transparens
- 5) Riksrevisionen ska genomföra revision av Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna
- 6) Återbetalning och oförbrukade medel

Skellefteå kommun väljer att kommentera utredningen i de kapitel som redovisas nedan. I övrigt har Skellefteå kommun inga synpunkter på den framtagna utredningen.

Synpunkter uppdelade per kapitel

Kapitel 12 Nytt mål och ny målstruktur för folkbildningspolitiken (s 275)

12.3.1 Förslag på ny målstruktur för folkbildningspolitiken

Modellen att ett mål definieras genom fyra delmål som ska säkerställa en långsiktig finansiering för folkbildning i hela landet är något som gynnar folkbildningen. Modellen följs upp och utvärderas genom olika indikatorer som speglar folkbildningsverksamheten.

12.3.3 Förslag på nya delmål för folkbildningspolitiken

Delmålen fokuserar på att fler människor ska delta i folkbildningens olika delar. Den nya modellen för fördelning av bidrag till studieförbund baseras främst på kvalitetsbedömningar, vilket utredaren menar ska minska "volymjakten" som man menar har lett till fusk och annan felaktig bidragsanvändning. Kvantitet har varit viktigare än kvalitet och lett till att "man sökt lätta timmar i stället för rätta timmar" enligt utredningen. De ändringar som studieförbund med verksamhet i Skellefteå kommun har rapporterat in berör felaktiga uppgifter som uppdagats i studieförbundens egen utökade kontroll. Inga bidragsbrott eller organiserad brottslighet har uppdagats i verksamheterna i Skellefteå kommun.

Utredningen betonar vikten av att säkerställa att fler människor tar del av folkbildningens utbud. Skellefteå kommuns uppfattning är att ett sätt att nå fler kan vara att öka det digitala utbudet. En ökad digitalisering kan dock medföra att de mest utsatta grupperna, som kan ha svårt att ta plats i andra system, kan missgynnas av en ökad digitalisering. Det är i grunden bra med olika sätt att delta, men det är viktigt med mötesplatser som möjliggör fysisk närvaro även i framtiden. Folkbildningen förutsätts vara tillgänglig för personer med olika bakgrund samt för personer med funktionsnedsättning. Studieförbunden behöver därför arbeta för att skapa mer inkluderande miljöer och program.

Skellefteå kommun har konstaterat att de studieförbund som verkar i kommunen efter pandemin inte arbetar med att få fler deltagare på samma sätt som tidigare, utan i stället arbetat med den inriktning som studieförbundet har i grunden, vilket följer intentionen med den nya bidragsmodellen. Det har inneburit en kraftig volymminskning i antalet studietimmar och kulturprogram. Enligt studieförbunden i kommunen är den ökade kontrollen för att säkerställa att rätt uppgifter rapporteras in till Folkbildningsrådet, vilket innebär en större administration, ytterligare anledning till den minskade volymen.

13.3 Nya mål för folkbildningen behöver belysas med nya indikatorer

I den nya modellen finns flera nya kvalitativa indikatorer för att ge en ytterligare dimension till dagens kvantitativa indikatorer. Utredningen betonar vikten av att inte låsa fast indikatorerna. Vid utvärderingarna bör det finnas möjlighet att kunna justera nivåer och inriktningar för att få en så tydlig bild som möjligt. Skellefteå kommun anser att det bör finnas incitament att snabbt kunna göra förändringar utifrån vad som händer i omvärlden. Skellefteå kommun har inga synpunkter på de föreslagna indikatorerna.

Kapitel 14 Modell för styrning och fördelning av statens bidrag till folkbildningen

I utredningen ges tre möjliga alternativ för styrning och medelstilldelning. Skellefteå kommun håller med om att självförvaltningsmodellen även fortsättningsvis är den modell som förespråkas. Den behöver dock utvecklas så att det tydligt framgår hur bedömningar har gjorts och vilka indikatorer som vägts in. Balansen mellan frihet och frivillighet i folkbildningen och statens behov av att säkerställa att medel används på ett korrekt sätt är svår att finna. Självförvaltningsmodellen är den av de föreslagna modellerna som bäst tar hänsyn till båda dessa intressen.

14.4.1 Hur Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna fördelar statsbidraget

Från och med budgetåret 2024 har ett nytt system för statsbidrag införts. Den nya modellen för fördelning av bidrag till studieförbund baseras främst på en kvalitetsbedömning och på långsiktighet, för att ge en ekonomisk förutsägbarhet över tid. Det innebär att studieförbunden måste visa på högre kvalitet och effektivitet i sin verksamhet för att få tillräckligt med stöd.

Den nya modellen ska enligt utredningen minska på volymjakten som utredare menar har lett till felaktiga redovisningar och ett naggat förtroende för Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna. En annan anledning till volymminskningen är att större resurser avsätts för att granska inkomna underlag. Skellefteå kommun har jämfört åren 2019 och 2023 och kan konstatera en minskning av antalet studietimmar med 73% och minskning i antalet kulturprogram med 67%. Minskningen ligger några procentenheter högre än minskningen för landet som helhet.

Staten har minskat anslagen till studieförbunden, vilket riskerar minskad verksamhet och färre platser där folkbildning kan bedrivas. Det kommer att få stora konsekvenser på våra landsbygder, där risken är störst att verksamheter dras in. Minskas anslagen från staten ytterligare över tre år så ökar den ekonomiska pressen på verksamheterna betydligt. Det skulle innebära att verksamheternas ekonomi urholkas så att det blir svårt att bedriva folkbildning i hela landet.

Kapitel 15 En ny modell för uppföljning och utvärdering

Utredningen fastställer att det trots flera tidigare förslag på utvecklad uppföljning och utvärdering inte finns något långsiktigt system för extern utvärdering av statens stöd till folkbildningen idag. Skellefteå kommun håller med om vikten av en ny långsiktig modell för att kunna bedöma resultatet av statsbidraget.

Kapitel 16 Förstärkt kontroll av statsbidraget till folkbildningen

Utredningen föreslår ytterligare stärkt kontroll och granskningsförfarande för att minska risken för fusk och felaktigheter. Det är ett avsevärt steg från den intention som tillitsdelegationen arbetade med som utgångspunkt att "välja att lita på dem du samarbetar med och ha positiva förväntningar". Dock ger de senaste årens fall av fusk och felaktigheter på ett nationellt plan ett ökat behov av att kontrollera att statsbidragen används till det de är avsedda för. En ökad kontroll med ökad transparens kan öka tilliten till aktörerna inom folkbildningen.

16.4.1 Kontrollresultat och kontrollbeslut bör tillgängliggöras

Skellefteå kommun anser att ökad tydlighet behövs gällande vilka metoder och indikatorer som följs upp. Dessutom bör resultatet av uppföljningen tydliggöras så att man förstår vilka faktorer som ligger till grund för dragna slutsatser.

16.4.2 Studieförbunden bör kunna särredovisa sina kostnader

16.5.1 Öppen redovisning av samverkan med andra

Utredningen föreslår att studieförbunden ska kunna särredovisa vilka intäkter och kostnader som finansieras av deras olika bidragsgivare. Utredaren menar att en sådan modell ökar transparensen och synliggör om statsbidragen används till det ändamål det är avsett för. Folkbildningsrådet har den 10 maj 2024 lämnat en redovisning till regeringen där det framgår att de med start den 1 januari 2025 kommer att införa en gemensam ekonomimodell för studieförbunden. Skellefteå kommun ställer sig bakom nyttan av att kunna följa de olika bidragsgivarnas tilldelning. Det kan minska risken för att statsbidraget finansierar samverkanspartners ordinarie verksamhet. Men införandet av en sådan modell medför också ökad administration för studieförbunden, vilket i sin tur riskerar att leda till minskad verksamhet.

Kapitel 17 Ny modell för statlig medverkan vid revision

Att staten medverkar vid revisionen av statsbidraget anser Skellefteå kommun är rimligt, med tanke på nivån på statsbidraget till folkbildningen. Valet mellan de tre alternativ som utredningen föreslår har kommunen inga synpunkter på.

Kapitel 18 Återtag av statsbidrag och hantering av oförbrukade medel

En ny ekonomimodell som möjliggör att särskilja vilka intäkter och kostnader som kommer från de olika bidragsgivarna är en förutsättning för att möjliggöra återtag av statsbidrag som inte använts på rätt sätt eller som är oförbrukade. När den modellen är på plats kan återtag börja ske av oförbrukade medel. Skellefteå kommun anser att de återtagna medlen inte bör återgå till staten utan kan istället omfördelas hos Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna. Vid extrema situationer som en pandemi då omfattande medel inte används, bör dock medlen återbetalas till staten för att möjliggöra omfördelning till annan verksamhet än folkbildning.